

ОЦІНКА ВІДПОВІДНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТІЙКОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах сьогодення основними тенденціями розвитку суб'єктів господарювання є посилення конкурентної боротьби, зростання інформаційних впливів на всіх суб'єктів ринку, що вимагає приділення більшої уваги виробничому потенціалу, правильне використання якого забезпечує підприємству завоювання провідних ринкових позицій.

Оскільки підприємства, в більшості випадків, неспроможні здійснювати суттєвий вплив на зовнішнє середовище з метою його зміни відповідно до власних інтересів, вони повинні більше уваги приділити адаптації до швидкозмінних умов господарювання, тобто використанню виробничого потенціалу відповідно до очікувань ринку та власних виробничих можливостей. Відтак, підприємства повинні забезпечувати ефективне використання виробничого потенціалу як у внутрішньому середовищі для виробництва продукції, так і в зовнішньому оточенні для реалізації мети своєї діяльності та формуванню дієвих взаємовідносин з суб'єктами ринку. У цьому сенсі нагальною проблемою є визначення ефективності використання виробничого потенціалу на основі його вимірювання.

Дослідженню питань, пов'язаних із визначенням, управлінням, використанням виробничого потенціалу, приділяли увагу такі вчені, як Бай С.І., Воронкова А.Е., Краснокутська Н.С., Лапін С.В., Попов Е., Райков А.Н, Трофименко А.Н., Федонін О.С. та інші. У працях зазначених науковців наведені пропозиції щодо визначення потенціалу, його складових, методів управління, наголошено на необхідності аналізу і трактування потенціалу з позицій ресурсної концепції і динамічних компетенцій.

Бажання досягти успіху характерне для багатьох компаній. Організація існує для досягнення певних цілей. Можна вважати, що вона досягла успіху тоді, коли цілі є досягнутими і в життя втілена місія діяльності.

Стійкий розвиток підприємства характеризується як здатність системи зберігати свою позицію і досягати поставлених цілей в умовах середовища, що змінюється, і внутрішніх трансформацій (випадкових або навмисних). Підтримка стійкості становить внутрішню мету економічної системи на відміну від зовнішньої, що характеризує взаємини із середовищем.

Для того, щоб бути успішним протягом тривалого часу, щоб вижити й досягти своїх цілей, підприємство має бути як ефективним, так і результативним. За словами класика сучасного менеджменту П.Ф. Друкера, результативність є наслідком того, що "робляться потрібні, правильні речі". А ефективність є наслідком того, що "правильно створюються саме ці речі". Таким чином, прибуток, незважаючи на його значущість, не являється головним критерієм оцінки діяльності підприємства і стійкості його розвитку. Факт отримання прибутку свідчить про те, що підприємство правильно здійснює свою поточну діяльність. Оцінити на скільки правильно підприємство використовує свої наявні можливості, а також визначити приховані, можливо завдяки співвідношенню отриманого результату діяльності підприємства до затрачених ресурсів.

Для оцінки відповідності виробничого потенціалу стійкому розвитку підприємства, пропонуємо визначати показники ефективності використання його основних складових, а саме: основних засобів, оборотних активів, трудових ресурсів. На основі проведеної діагностики одиничних параметрів ефективності використання виробничого потенціалу визначається вектор його розвитку, тобто спрямованість. З огляду на природу застосування векторів в економічних дослідженнях, можна сказати, що вектор розвитку являє собою впорядковану сукупність показників, які характеризуються певним напрямом. Оскільки, можливість досягнення цілей пропонуємо визначати використовуючи показники ефективності, вектор розвитку значень має відповідати висхідному напрямку.

Варто зазначити, що визначення стійкості роботи підприємства спрямоване на дослідженні динамічних процесів при зміні зовнішніх і внутрішніх параметрів. Необхідно знайти відповідь на запитання про те, яка область стійкості досліджуваних показників, при яких діях факторів наступає зрив стійкості і яка картина діяльності підприємства спостерігається.

Крім узагальнюючих показників економічної ефективності підприємства, також, необхідно розрахувати показники які перебувають в залежності від економічної стратегії кожного підприємства. Одним із перспективних напрямів удосконалення методики аналізу результатів виробничої діяльності підприємства є використання показника доданої вартості. Додана вартість – це вартість, створена в процесі виробництва на даному суб'єкті господарювання, що охоплює його реальний внесок в

створення вартості конкретного товару або послуги. Застосування даного показника в економічному аналізі дозволяє оцінити величину власних витрат, що були понесені суб'єктом господарювання, а також структуру отриманого підприємством доходу, тим самим підвищуючи аналітичну цінність дослідження. Показник доданої вартості дозволяє елімінувати структурні зрушення у випуску і реалізації продукції, оскільки включає лише витрати власних трудових ресурсів і характеризує новостворену вартість у процесі виробничої діяльності підприємства.

Таким чином, ефективність використання ресурсів, витрачених на здійснення виробничих процесів підприємства доцільно визначати зіставленням новоствореної вартості і сукупних витрат.

Після розрахунку одиничних показників перевіряється дотримання системи нерівностей, які формують умови зростання загальної продуктивності:

1) $K_{дв} \geq \text{ПП}$ – підвищення продуктивності підприємства спостерігається, якщо темпи зростання чистої виручки від реалізації забезпечуються підвищенням доданої вартості в її складі, тобто темпи зростання частки доданої вартості у чистій виручці ($K_{дв}$) більші або дорівнюють темпам зростання продуктивності праці (ПП);

2) $F_{в} \geq F_{о}$ – з метою забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства, збільшення показника фондоозброєності має супроводжуватися підвищенням фондівіддачі. Значно більший економічний ефект досягається, коли темпи зростання фондівіддачі ($F_{в}$) перевищують темпи зростання показника фондоозброєності ($F_{о}$);

3) $F_{о} \leq F_{в} \leq K_{дв}$ – темпи зростання коефіцієнта частки доданої вартості у виручці повинні бути вищими або дорівнювати темпам зростання фондівіддачі (дохід підприємства повинен збільшуватись не за рахунок підвищення вартості придбаних для виробництва продукції ресурсів, а за рахунок збільшення доданої вартості). Водночас, темпи зростання коефіцієнта фондівіддачі ($F_{в}$) повинні перевищувати темпи зростання фондоозброєності;

4) $K_{об} \leq K_{дв}$ – підвищення продуктивності підприємства забезпечується, коли темпи зростання частки доданої вартості в обсязі реалізованої продукції вищі або дорівнюють темпам зростання коефіцієнта оборотності оборотного капіталу ($K_{об}$).

За умови виконання всіх нерівностей, можна говорити про досягнення потенційного рівня загальної продуктивності і стійкого розвитку підприємства. Це ідеальна ситуація, до якої повинні прагнути керівники. Якщо хоча б одна з нерівностей порушується, то стійкий розвиток підприємства не може бути забезпечений повною мірою, що свідчить про існування прихованих можливостей кращого використання виробничого потенціалу підприємства.

Наступним етапом оцінки відповідності виробничого потенціалу тенденціям стійкого розвитку є побудова інтегрального показника, який враховує рівень використання факторів виробництва. Визначення інтегрального показника ефективності факторів виробництва пропонується здійснювати на основі часткових показників ефективності використання складових виробничого потенціалу підприємства.

Визначення кількості і складу показників може здійснюватися як на основі методу експертних оцінок, так і економетричних методів, які є більш ефективними, оскільки дозволяють усунути фактор суб'єктивізму. Перевагою використання даного підходу є однозначність трактування визначених нерівностей і формулювання висновку про відповідність використання виробничого потенціалу підприємства стійкому розвитку. Зважаючи на це, перспективними є подальші дослідження в сфері розроблення узгодженої системи індикаторів розвитку підприємств у нестійких умовах та формулювання теоретичної основи індикативного планування розвитку підприємств.